

गुळवेल

Tinospora cordifolia (Thunb.) Miers

Family – Menispermaceae

विविध भाषांमधील नावे:

इंग्लिश: Tinospora संस्कृत: अमृता, कुण्डलिनी, गुडूची, छिन्ना, बल्ली, मधुपर्णी, वत्सादनी, मराठी: अमृता, गरोळ आणि गरुड, गुडची आणि गुळवेल, हिंदी: गीलोय, गुडीच

Morphology:

It is a large, deciduous, extensively-spreading, climbing shrub with several elongated twining branches. Leaves are simple, alternate, and exstipulate with long petioles up to 15 cm (6 in) long which are roundish and pulvinate, both at the base and apex with the basal one longer and twisted partially and half way around. It gets its name heart-leaved moonseed by its heart-shaped leaves and its reddish fruit. Lamina are broadly ovate or ovate cordate, 10–20 cm (4–8 in) long or 8–15 cm (3–6 in) broad, seven nerved and deeply cordate at base, membranous, pubescent above, whitish tomentose with a prominent reticulum beneath. Flowers are unisexual, small on separate plants and appearing when the plant is leafless, greenish-yellow on axillary and terminal racemes. Male flowers are clustered, but female flowers are usually solitary. It has six sepals in two series of three each. The outer ones are smaller than the inner. It has six petals which are smaller than sepals, obovate, and membranous. Fruits aggregate in clusters of one to three. They are ovoid smooth drupelets on thick stalks with sub terminal style scars, scarlet or orange coloured.

वनस्पतीचे वर्णन:

गुळवेल किंवा गुडूची (शास्त्रीय नाव: *Tinospora cordifolia*, टिनोस्पोरा कॉर्डिफोलिया) हृदयाच्या आकाराची पाने म्हणून कॉर्डिफोलिया हे नाव पडले. भारत, श्रीलंका, म्यानमार अशा उष्णकटिबंधीय प्रदेशांत आढळणारी गुळवेल ही एक वेल आहे. हिला अमृतवेल म्हणतात.

बहर येण्याचा कालावधी : उन्हाळ्यामध्ये या वनस्पतीला फुले येतात आणि हिवाळ्यामध्ये फळे.

औषधी उपयोग:

या वनस्पतीचे सत्व औषध म्हणून वापरतात. त्याला गुळवेलसत्व असे नाव आहे. गुळवेल च्या पानांचा स्वाद कडू आणि तिखट असतो. गुळवेल चा उपयोग करून वात पित्त आणि कफ चांगले केले जाऊ शकतात. गुळवेल चा उपयोग करतांना त्याचे खोड वापरले जाते. कॅन्सर, ज्वर, त्रिदोषविकार, त्वचा रोग, नेत्र विकार, पंडुरोग, प्रमेह, मधुमेह, मूत्रविकार, यकृत विकार, रक्तशर्कराविकार, वमनविकार, संग्रहणी, सर्दी पडसे, हृदयविकार, आदी विकारांवर गुळवेल हे एक उपयुक्त औषध आहे. या वनस्पतीच्या कंदाचा आणि खोडाचा वापर औषधात केला जातो. या वनस्पतीची पानेही औषधी आहेत. गुळवेलीमध्ये टिनोस्पोरिन, टिनोस्पोरिन आम्ल, टिनोस्पोरिन गिलोइन, गिलोनिन ही रासायनिक गुणद्रव्ये आहेत. ही रसायने चवीला कडू असतात. तो कडवटपणा गुळवेलीच्या पानांत आला आहे. गुळवेलीचे खोड चवीला कडू, तुरट आणि किंचित गोड असते. गुळवेलीच्या अनोख्या गुणांमुळे आयुर्वेदिक औषधांमध्ये या वनस्पतीचा उपयोग करतात. अशक्तपणा, कावीळ, कृमींचा त्रास, जुलाब, पोटातील मुरडा, मधुमेह, मूळव्याध, संधिवात, हगवण अशा निरनिराळ्या व्याधींमध्ये गुळवेलीचा उपयोग होतो. त्यामुळे गुळवेल ही वनस्पती आयुर्वेदात 'अमृतकुंभ' म्हणून ओळखली जाते. वाढत्या उकाड्यामध्ये गुळवेलीच्या पानांची भाजी आरोग्यदायी ठरते. मेथीच्या भाजीप्रमाणे भाजी केली जाते. भाजीपासून केलेले पराठेही चवदार लागतात. गुळवेलीतील पोषक घटकांमुळे शरीरातील रक्त पेशींची संख्या वाढण्यास मदत मिळते

लागवड :

फांद्यांपासून नवीन रोपे तयार केली जातात.

